

Ægteskaber med mindreårige

– En historisk-sociologisk undersøgelse af tiden 1970-2016

Hovedresultater

Hovedresultater

Den nedre aldersgrænse for, hvornår man kan gifte sig, har ændret sig over tid. I begyndelsen af 1900-tallets Danmark skulle bruden fx være fyldt 16 år og brudgommen 20 år. I 1976 blev kønnene ligestillet, så begge parter nu skulle være fyldt 18 år. Samtidig indikerer de retshistoriske kilder, at det – i hvert fald gennem de sidste 200 år – har været muligt at få dispensation fra disse regler, sådan at mindreårige, dvs. personer, der ikke opfyldte den nedre aldersgrænse, kunne blive gift med kongebrev. I starten af 2017 blev dispensationsmuligheden afskaffet, og samtidig stillede myndighederne nu også krav om, at parterne i et udenlandsk indgået ægteskab skulle være fyldt 18 år for at få deres ægteskab anerkendt i Danmark, medmindre der foreligger tvingende grunde for at anerkende ægteskabet.

Denne rapport belyser fænomenet ægteskaber med mindreårige¹ i Danmark med fokus på perioden fra 1970 og frem. Undersøgelsen kombinerer registerdata, en omfattende sagsgennemgang af kongebreve og anerkendelsessager samt kvalitative vidnesbyrd for at give en helhedsorienteret forståelse af den historiske udvikling. Rapporten er blevet til på baggrund af en politisk aftale fra november 2024, hvor ønsket var at få afdækket praksis for håndtering af ægteskaber med personer under 18 år fra 1970 og frem.²

Markant fald i omfanget over tid

I undersøgelsen anvendes registerdata fra perioden 1986-2016. Der knytter sig en vis usikkerhed til disse historiske registeroplysninger, særligt for ældre registreringer af indvandring og civilstandsforhold. Ændringer i registreringspraksis, datakompletthed og datakvalitet over tid kan påvirke præcisionen af de opgjorte tal. Analysens resultater bør derfor primært anvendes til at identificere overordnede udviklingstendenser og relative forskelle mellem grupper frem for som eksakte mål for omfanget af de undersøgte forhold.

¹ I rapporten benyttes betegnelsen 'ægteskab(er) med mindreårig(e)'. Det skal bemærkes, at sådanne ægteskaber langt overvejende indgås på et tidspunkt, hvor kun den ene af de to parter er mindreårig. Sådanne ægteskaber betegnes også 'tidligt indgåede ægteskaber'.

² Aftalen blev indgået imellem regeringen og Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Radikale Venstre samt Alternativet. Af aftaleteksten fremgår det, at ønsket var en "generel deskriptiv undersøgelse på baggrund af et udsnit af konkrete sager, hvor udfaldet af og begrundelsen for sagerne afdækkes med henblik på at belyse praksis [fra 1970 til 1. februar 2017]. Endvidere vil denne del af undersøgelsen, for så vidt angår danske vilkår, blive suppleret med en sociologisk-historisk vinkel for på den måde at få en bredere forståelse af datidens syn på ægteskab mv." (Social- og Boligministeriet, 2024, s. 2).

På baggrund af de gennemførte registerudtræk og med de metodemæssige afgrænsninger for øje viser rapportens kvantitative analyser, at antallet af ægteskaber, hvor mindst én af parterne var under 18 år, er faldet drastisk i perioden. Mens disse ægteskaber udgjorde omkring 1-2 pct. af samtlige vielser i Danmark frem til starten af 1990'erne, har andelen været langt under 1 pct. i de fleste år siden 2002. I 2016, året før muligheden for at få aldersdispensation (kongebrev) blev afskaffet, viser vores udtræk blot seks ægteskaber med en mindreårig part. Dette fald skal ses i lyset af generelle demografiske og samfundsmæssige tendenser i Danmark, herunder især en stigende gennemsnitlig vielsesalder, udbredelsen af papirløst samliv og ændrede normer for forældreskab uden for ægteskabet.

Køn, alder og aldersforskelle

Undersøgelsen tegner en tydelig kønsprofil for de berørte. I første halvdel af 1970'erne omhandlede halvdelen af ansøgningerne om at blive gift med kongebrev, udtrykt i en stikprøve, unge mænd, der endnu ikke var fyldt 20 år. En registerbaseret analyse fra perioden 1986-2016, der omfatter både kongebreve, altså ægteskaber indgået i Danmark, og ægteskaber indgået i udlandet, viser et andet mønster. Her ses, at kvinden var den mindreårige part i 87,6 pct. af ægteskaberne, mens manden kun var mindreårig i 6,0 pct. af tilfældene. I 6,4 pct. af sagerne var begge parter under 18 år.

I forhold til alder var de fleste mindreårige brude i perioden 1986-2016 tæt på myndighedsalderen, idet flertallet var 17 eller 16 år på vielsestidspunktet. Kun en mindre andel (16,4 pct.) var 15 år eller yngre.³ Aldersforskellen mellem parterne var i halvdelen af tilfældene begrænset til 0-5 år, mens den i 14,1 pct. af sagerne var på 11 år eller mere – en tendens, der altovervejende gjorde sig gældende, når kvinden var den mindreårige part.

Etnisk herkomst og migrationshistorisk kontekst

Der er sket et markant skift i den etniske sammensætning af ansøgerfeltet i løbet af undersøgelsesperioden.

- I den tidlige periode (1970-1985) handlede ansøgninger om kongebreve altovervejende om majoritetsdanske par. Det har ikke været muligt at skaffe data om anerkendelse af udenlandsk indgåede ægteskaber i denne periode.

³ Disse tal dækker over såvel vielser i udlandet, som vielser i Danmark (med kongebrev). Ifølge CPR-kontorets kvalitetssikring er ingen under 15 år blevet gift i Danmark i perioden.

Eksisterende oversigter indikerer dog, at omfanget har været begrænset, især i begyndelsen af perioden.

- Fra midten af 1980'erne og frem ændrede billedet sig i takt med den stigende indvandring, og i perioden 1986-2016 var 9 ud af 10 par i Danmark, der var blevet gift, mens mindst én part var mindreårig, indvandrere eller efterkommere. Hovedparten af disse ægteskaber var indgået i udlandet.

Centrale oprindelseslande i de senere årtier har været Tyrkiet, Syrien, Libanon (herunder statsløse palæstinensere), Somalia og Irak samt det tidligere Jugoslavien. Dette afspejler både Danmarks migrationshistorie og kulturelle normer i oprindelseslandene, hvor tidlig ægteskabsindgåelse traditionelt har været mere udbredt end i Danmark.

To veje til ægteskab: kongebreve og anerkendelse af udenlandske vielser

Undersøgelsen skelner mellem to juridiske spor:

1. Kongebreve (vielser, som foregik i Danmark): Her blev der søgt om dispensation fra alderskravet før vielsen. Disse par er typisk blevet borgerligt viet på rådhuset. I en registeranalyse fra perioden 1986-2016 udgjorde kongebrevsvielserne ca. 13 pct. af ægteskaber med mindreårige.
2. Anerkendelsessager (vielser, som foregik i udlandet): Disse vielser udgjorde hovedparten (87 pct.) af de registrerede ægteskaber med mindreårige. Her var parret blevet gift i udlandet – ofte før indrejsen til Danmark, og de danske myndigheder skulle efterfølgende tage stilling til ægteskabets gyldighed. Flertallet af dem, der var blevet gift som mindreårig, var imidlertid myndige ved indvandringen til Danmark.

Motiver og bevæggrunde

Rapporten afdækker gennem kvalitative sagsgennemgange, at bevæggrundene for at gifte sig tidligt har ændret sig markant over tid:

- Manden var mindreårig: I starten af 1970'erne var den nedre ægteskabsalder for mænd (20 år) en problemstilling, som sås i ganske mange dispensationssager.

- Graviditet: I 1970'erne og starten af 1980'erne var brudens graviditet den altovervejende årsag til ansøgninger om kongebrev. Som det også sås i årtierne op til 1970 fungerede ægteskabet som en måde at legitimere barnet og sikre den lille families juridiske status. Dengang havde ugifte fædre ikke del i forældremyndigheden.
- Bolig og økonomi: Tidligere var vielsesattesten ofte en forudsætning for at kunne få tildelt en selvstændig lejlighed, hvilket fungerede som en "push-faktor" for tidlig ægteskabsindgåelse.
- Kulturelle og religiøse normer: For mange par med ikke-vestlig baggrund var motivet ofte et ønske om at kunne leve sammen og have et legitimt samliv i overensstemmelse med familiens og trossamfundets forventninger. I disse miljøer betragtes sex uden for ægteskab (eller før et religiøst ægteskab, *nikah*) ofte som et tabu. Dette motiv ses også hos danske ansøgere med baggrund i forskellige mindre trossamfund.
- Ægteskab som en forudsætning for samliv: Sagsakterne rummer mange vidnesbyrd, hvor samspillet imellem (gyldigt) ægteskab og opholdstilladelse spiller en central rolle, og hvor frygten for adskillelse på tværs af landegrænser var stor.

Lovgivningens regulerende effekt

Rapporten viser, hvordan politiske stramninger i udlændingelovgivningen har haft en indirekte, men kraftig indvirkning på antallet af registrerede ægteskaber med mindreårige. To centrale eksempler er de følgende:

- Stramning i 1992: Krav om, at begge ægtefæller som udgangspunkt skulle være 18 år for at opnå familiesammenføring, betød, at udenlandsk indgåede ægteskaber med en mindreårig ikke længere kunne danne grundlag for øjeblikkeligt samliv i Danmark.
- Stramning i 2002: Indførelsen af 24-års-reglen, det skærpede tilknytningskrav og formodningsreglen om tvangsægteskab reducerede yderligere incitamentet til tidlig pardannelse på tværs af landegrænser.

Disse regler har medført, at de fleste par, der er blevet gift i udlandet med en mindreårig part, først har fået mulighed for at etablere et samliv på dansk grund, efter at begge parter er blevet myndige (og i mange tilfælde væsentligt ældre).

Spørgsmålet om tvang og negativ social kontrol

Selvom undersøgelsens primære kilder er administrative akter, giver sagsgennemgangen visse indblik i problematikken omkring tvangsægteskaber. Myndighederne fik i 1990'erne et øget fokus på at sikre, at den mindreårige ikke var udsat for utilbørligt pres, bl.a. gennem indkaldelse til personlige samtaler. Sagsmaterialet indeholder dog kun få eksplicite eksempler på, at en mindreårig direkte over for myndighederne har modsat sig et påtænkt ægteskab. Det bemærkes endvidere, at gråzonen mellem arrangerede ægteskaber (med accept) og tvangsægteskaber kan være svær at afdække i de historiske akter.

Sammenfattende om myndighedspraksis

Gennemgangen viser en generelt konsekvent og forudsigelig sagsbehandling. Ansøgninger om kongebrev fra 17-årige piger blev næsten altid imødekommet, mens der blev stillet strengere krav til de 16- og 15-årige (oftest krav om dokumenteret graviditet eller selvstændig bolig). For mænd var praksis gennem hele perioden væsentligt mere restriktiv, hvis de var under 18 år eller (indtil 1976) under 20 år.

Hvad angår de udenlandske vielser, har de danske myndigheder generelt anerkendt disse, hvis de var juridisk gyldige i indgåelseslandet, og såfremt ingen af parterne var under 15 år (den danske *ordre public*-grænse). En detaljeret granskning af disse ægteskabers gyldighed ser dog ofte ud til først at have fundet sted mange år senere, fx hvis parret søgte om separation eller skilsmisse i Danmark.

Afsluttende bemærkning og perspektiver

Samlet set dokumenterer rapporten en historisk udvikling, hvor ægteskab blandt mindreårige er gået fra at være et lavfrekvent fænomen blandt majoritetsdanskere (som ofte forekom grundet graviditet eller mandens alder) til at blive en sjældenhed, der i de seneste årtier næsten udelukkende har vedrørt minoritetsgrupper under indflydelse af komplekse migrations- og lovgivningsmæssige forhold.

Fra et bredere sociologisk perspektiv giver denne undersøgelse af ægteskaber med mindreårige et detaljeret kig ind i nogle af de betydelige forandringer, som de intime relationer har undergået over tid. Disse forandringer er drevet af et komplekst samspil mellem demografiske og kulturelle processer, migration, lovreformer og velfærdsstatens udvikling.

I den danske kontekst har disse processer bl.a. ført til, at ægteskabsinstitutionen generelt er blevet svækket. I den forbindelse har også de tidligt indgåede ægteskaber mistet betydning i den majoritetsdanske befolkning og er stort set forsvundet helt i løbet af den undersøgte periode.

Denne udvikling står i kontrast til situationen i andre dele af verden, hvor traditionelle familieformer (herunder ægteskab, eventuelt i en ung alder) ikke i samme grad har mistet betydning. I samspil med migration – et andet element i en (sen)moderne og globaliseret verden – bliver tidligt ægteskab i Danmark dermed over tid et fænomen, som i stigende grad kun forekommer blandt etniske minoriteter. Også her sker der ændringer. Dels bevæger oprindelseslandene sig også i retning af, at andelen af piger, der giftes som mindreårige, bliver mindre. Og dels ses, at alderen for indgåelse af ægteskab over tid stiger blandt yngre etniske minoriteter i Danmark.

I starten af 2017 afskaffede Folketinget muligheden for at blive gift med kongebrev. Denne lovændring ligger i forlængelse af de foregående årtiers udvikling nationalt og globalt og bringer Danmark på linje med et bredt internationalt ønske, udtrykt af blandt andre FN's Børnekomité, om at sikre, at ægteskaber med mindreårige afskaffes verden over.

Hovedresultater: Ægteskaber med mindreårige – En historisk-sociologisk undersøgelse af tiden 1970-2016
VIVE/2026
HR_303144